تحریری کورس مناظرہ

تشریحات النابغة

فی

حل المسائل المختلفة

من ملفوظات

شیخ الاسلام سلطان المناظرین نابغة العصر شیخ القرآن والحدیث شہید ابن شہید

ابو العزیز غلام حضرت غلام الحنفی شہید عرف نابغہ نقشبندی اللہ

محرر ومرتب

سید محمد ثواب

ابن سید اکاخیل باچا صاحب

اولہ حصہ

ناشر

مدرسہ حذیقۃ الاحناف

For More Books Click On Ghulam Safdar Muhammadi Saifi

مسئلة زيادة الإيمان ونقصانه :

أدلة المثبتين :

﴿قَالَ لَهُمُ النَّاسُ إِنَّ النَّاسَ قَدْ جَمَعُوا لَكُمْ فَاخْشَوْهُمْ فَزَادَهُمْ إِيمَانًا وَقَالُوا حَسْبُنَا اللهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ﴾ (آل عمران آیت : ۱۷۳)

﴿إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ الَّذِينَ إِذَا ذُكِرَ اللهُ وَجِلَتْ قُلُوبُهُمْ وَإِذَا تُلِيَتْ عَلَيْهِمْ آيَاتُهُ زَادَتْهُمْ إِيمَانًا وَعَلَى رَبِّهِمْ يَتَوَكَّلُونَ﴾ (الانفال آیت : ۲)

﴿وَإِذَا مَا أُنْزِلَتْ سُورَةٌ فَمِنْهُمْ مَنْ يَقُولُ أَيُّكُمْ زَادَتْهُ هَذِهِ إِيمَانًا فَأَمَّا الَّذِينَ آمَنُوا فَزَادَتْهُمْ إِيمَانًا وَهُمْ يَسْتَبْشِرُونَ﴾ (التوبة آیت : ۱۲۴)

﴿وَلَمَّا رَأَى الْمُؤْمِنُونَ الْأَحْزَابَ قَالُوا هَذَا مَا وَعَدَنَا اللهُ وَرَسُولُهُ وَصَدَقَ اللهُ وَرَسُولُهُ وَمَا زَادَهُمْ إِلَّا إِيمَانًا وَتَسْلِيمًا﴾ (الاحزاب آیت : ۲۲)

﴿هُوَ الَّذِي أَنْزَلَ السَّكِينَةَ فِي قُلُوبِ الْمُؤْمِنِينَ لِيَزْدَادُوا إِيمَانًا مَعَ إِيمَانِهِمْ﴾ (الفتح آیت : ۴)

﴿وَيَزْدَادَ الَّذِينَ آمَنُوا إِيمَانًا﴾ (المدثر آیت : ۳۱)

بله مسئله د زيادة الايمان ونقصان الايمان زير بحث گرځو و مخکښ له دې نه چې خپلې موضوع ته راشم او بحث پرې وکړم چې مسئله د زيادت او نقصان ده .
د ايمان او اسلام په مينځ کې نسبت د نُسب اربعو نه څه شي دي او دارنګې حقيقت د ايمان او تعريف د ايمان کې چند مذاهب دي د هغې بيان څکه مسئله د زيادة الايمان ونقصان الايمان دا فرع دي په يو بل اصل باندې چې هغه جزئية العمل دي للايمان چې ايمان د عمل نه جزء دي او که نه دي کوم علماء چې قائلين د جزئية العمل دي هغوي د زيادت او نقصان هم قائل دي څکه عمل کې زيادت واقع کيږي .

او کوم علماء چې د جزئية العمل قائل نه دي هغوي ايمان ته د زيادت او نقصان هم

For More Books Click On Ghulam Safdar Muhammadi Saifi

قائل نه دي .

نو زيادة الايمان ونقصان الايمان دا بناء شول په جزئية العمل باندې چې حقيقت د ايمان كې جزء دا عمل دي او كه نه دي كه بيا جزء دي جزء عرفي دي كه جزء حقيقي دي په نفي د جزء سره نفي د كل لازميږي او كه نه لازميږي دا يو اختلاف دي .

نو مسئله د زيادة الايمان ونقصان الايمان فرعه شوه په جزئية العمل او غير جزئية العمل باندې او مسئله د جزئية العمل او غير جزئية العمل للايمان دا بله فرعه ده او بناء ده په يو اصل عظيم باندې چې هغه نسبت دي بين الاسلام والايمان .

كه د ايمان او د اسلام په مينځ كې د ترادف نسبت راغې د مساوات او د اتحاد نو بيا جزئية العمل في الايمان درنه خپله ثابت شو ځكه په اتفاق دائمه وو باندې په اسلام كې عمل داخل دي چې اسلام ايمان مترادفين او متساويين شي او نسبت بينهما المساواة شي نو چې اسلام كې عمل دخيل مني نو ايمان كې خپله عمل دخيل شو .

او هر كله چې عمل في الايمان دخيل ثابت شو نو زيادت او نقصان كه څوك هر څومره چغې وهي چې نه منم خپله ثابت شو چې عمل جزء شي نو عمل كې خو زيادت ښكاره دي ديو چا عمل زيات دي او د يو چا كم دي نو مونږ او تاسو په دري خبرو ته ذهن بوځو د ټولو نه به اول د ايمان اسلام مينځ كې مساوات باندې بحث كوو چې دا مساوات دي كه نسبت د عموم خصوص مطلق دي كه نسبت د عموم خصوص من وجه دي .

دويمه مرتبه كې به مسئله د جزئية العمل چيړو او بحث به پرې كوو .

دريم به راځو خپلې مسئلې نزاعي ته چې زيادة الايمان و نقصان الايمان دي .

ايمان لغتاً :

په معنى د تصديق باندې ايمان باب افعال دي د امن نه :

يقال امنه اذا صدقه چې تصديق يې كړي او ايمان په مؤمن به باندې ګوياكې :

امنه من التكذيب والمخالفة بيا تعديت د ايمان راځي ، كله په بآء باندې ، او كله يې

For More Books Click On Ghulam Safdar Muhammadi Saifi

تعدیت راځي په لام باندې کله چې تعدیت د ایمان راشي په بأء باندې نو دلته معنی د تصدیق څکه اخیستې شي ؛

لتضمنه معنى الاقرار . د ایمان په معنی کې شرط خارجي اقرار دي نو آمن په معنی اقر په اقراریې پرې وکړو .

او چې کله تعدیت په لام باندې راشي نو بیا یې معنی د استسلام وي انقیاد وي نو آمن له معنی استسلم وانقاد له .

ځان یې ورته تسلیم کړو نفس ایمان چې راشي لغتاً په معنی د تصدیق سره شو .

او شرعاً اصطلاحاً :

تصدیق النبي بجمیع ما جاء به بالضرورة .

تصدیق د نبي اکرم ﷺ په ټولو هغو چې ده پرې مجیئت کړي ثابت مونږ لره دي په طریقې قطعي باندې .

هر چې اسلام دي لغتاً په معنی د استسلام او انقیاد سره راځي او شرعاً اصطلاحاً :

الانقیاد لله ولرسوله بالنطق بکلمتي الشهادة .

تسلیمي ده رسول الله او خدای تعالی لره په اظهار د نطق د کلمتینو د شهادة سره . سره د ترك التمرد والاباء .

د ایمان او اسلام په مینځ کې نسبت د نسب اربعو نه څه دي د قرآن عظیم الشان او د احادیثو اصطلاحاتو ته چې مونږ لاړ شو داسې ځایونه دي چې کله کله هغلته د ایمان او اسلام مینځ کې د هغه اطلاق نه نسبت د مساوات فهمیږي بعضې اطلاقات په نص د کتاب او احادیثو کې داسې دي چې د هغې نه نسبت د تباین فهمیږي او بعضې اطلاقات داسې دي چې هغې نه نسبت د تداخل عموم خصوص مطلق فهمیږي چې هر ایمان اسلام دي او هر ایمان اسلام نه دي هر مؤمن مسلم دي خو هر مسلم مؤمن نه دي .

دا دري واړه اطلاقات په کلام الله کې شته دي اوس مونږ نه پوهیږو چې دې کې کوم نسبت واخلو مساوات واخلو ، تباین واخلو او که عموم خصوص مطلق د تداخل واخلو .

Scanned by CamScanner

هغه چې د ایمان اسلام په مینځ کې مساوات نسبت ترې فهمیږي هغه اطلاقات لکه د موسی عَلَيْهِ السَّلَام په حکایاتو کې راځي قوم خپل ته داوایي :

﴿وَقَالَ مُوسَىٰ يَا قَوْمِ إِن كُنتُمْ آمَنتُم بِاللَّهِ فَعَلَيْهِ تَوَكَّلُوا إِن كُنتُم مُّسْلِمِينَ﴾ (پاره ۱۱، سورة یونس آیت : ۸٤).

جزاء چې کله د شرطینو وسط کې راشي نو په قول د کوفینو باندې دا جزاء د دواړو نه وي او په قول د بصرینو باندې ثاني شرط لپاره جزاء مقدر دوي :

إِن كُنتُمْ آمَنتُم بِاللَّهِ فَعَلَيْهِ تَوَكَّلُوا إِن كُنتُم مُّسْلِمِينَ فعليه توكلوا .

نو دا نسبت د مساوات فهم شوې که مؤمنان یې که مسلمانان یې .

یا لکه هغه واقعه :

﴿فَأَخْرَجْنَا مَن كَانَ فِيهَا مِنَ الْمُؤْمِنِينَ ○ فَمَا وَجَدْنَا فِيهَا غَيْرَ بَيْتٍ مِّنَ الْمُسْلِمِينَ﴾

نو من كان فيها من المؤمنين هغه همدغه بیت د مسلمینو وه چې د لوط عَلَيْهِ السَّلَام وه اطلاق پرې د مؤمنینو هم وشو او د مسلمینو هم وشو .

بعضې اطلاقات داسې وي چې تبائن ترې فهمیږي :

﴿قَالَتِ الْأَعْرَابُ آمَنَّا قُل لَّمْ تُؤْمِنُوا وَلَٰكِن قُولُوا أَسْلَمْنَا﴾ (سورة حجرات آیت : ١٤).

منافقینو وویل آمنا تاسو ورته ووایي : لم تؤمنو ، مؤمنین نه یې .

ولکن قولوا اسلمنا، داسې ووایي چې مسلمین یو د لته پته لږي چې اسلام ایمان نه غیر دي .

یا هغه حدیث د بخاري شریف سعد بن ابي وقاص فرمایي رحمت عالم غنائم تقسیمول یو شخص ما ته ډیر ګران وه هغه ته یې څه ورنه کړل التفات یې ونه کړو زه ورو ړاندې شوم عرض مې وکړو :

والله اني لأراه مؤمناً . ما ته دا مؤمن ښکاري وایي رحمت عالم صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وفرمایل :

أوْ مسلماً معنی اني لأراه مسلماً او تراه مسلماً یا او اني اراه مسلما .

د لته د أوْ مسلماً قرأت غلط دي چې استفهام ترې جوړ کړي صحیح قرأت أوْ مسلماً دي .

Scanned by CamScanner

ما ته مسلم ښکاري يعني هغه ته يې دا فهم ورکړو چې د يو چا باره کې قول د قطعيت د ايمان امر مبطن دي ولې کوي مؤمن مه وايه مسلم وايه اني لأراه مسلماً وايه مؤمنا مه وايه نو دې نه پته لږي چې ايمان اسلام کې فرق دي ايمان امر مبطن قلبي او اسلام امور ظاهره.

اطلاق ثالث د تداخل دي فهميږي د هغه حديث نه نبي عليه السلام نه تپوس کيږي:

ايها الاعمال افضل قال الاسلام.

بيا تپوس کيږي:

ايها الاسلام افضل قال الايمان.

کوم د اعمالو نه بهتر دي وايي اسلام وايي کوم اسلام بهتر دي وايي ايمان نو ايمان ته يې اسلام وويل اسلام ته يې ايمان وويل نو چې هر کله د مساوات تباين او تداخل د نسبو اطلاقات متعدد راغلل.

دې کې د شبير احمد عثماني يو تطبيق زما خوښ شوي هغه يو تطبيق ورکې کوي وايي ايمان او اسلام چې کله په نظم نسق عبارت کې معي راغلل نو په مينځ کې يا تباين دي يا عموم خصوص مطلق دي او چې کله په نظم او عبارت کې جدا راغلل بيا په کې نسبت د مساوات دي.

اطلاق بيا د ايمان په اسلام او د اسلام بيا په ايمان کيدي شي څه بُعد بيا نشته، مثال ددې د فقير او مسکين د بيع او شراء دي بيع خرڅول شراء اخيستل خو چې کله جدا جدا راشي بيا اطلاق د بيع په شراء کيږي او د شراء په بيع که يو ځای کې راغلل نو بيع خرڅول او شراء اخيستل.

او که جدا جدا راغلل ذکر به د بيع راغلې وي مراد به ترې شراء وي يا بالعکس يا لکه فقير او مسکين که يو ځای راغلل نو بيا دا جدا جدا دي که جدا راغلل نو دا بيا مساوات دي اطلاق يې په يو بل کيدي شي مسکين هغه وي چې د هغه لپاره سوال روا وي د ماښام طعام نه لري.

فقير هغه دي چې روټې لري خو مالک د نصاب نه وي د بل نه زکوة اخيستې شي خو سوال ورته روا نه وي نو مسکين او فقير کې فرق دي کله چې مصرف د زکوة کې راغلل.

Scanned by CamScanner

للفقراء والمساكين.
يو ځاى راغلل نو فقراء غير مالكين د نصاب شو او مساكين هغه شول چې طعام او قوت نه لري د ماښام او جدا جدا که راشي ؛
كانت لمساكين يعملون في البحر.
دا کشتي د مساکينو وه په بحر کې کار کوه نو چې غته بيړي کشتي لري نو څنګه ورته مسکين وايي نو جواب دا چې مراد له مسکين نه دلته فقير دي ، يا لکه :
﴿ لِلْفُقَرَاءِ الَّذِينَ أُحْصِرُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ ﴾.
د زکواة د مصرف بل ځاى درته ښائي ؛
﴿ لِلْفُقَرَاءِ الَّذِينَ أُحْصِرُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ ﴾.
طلباء او مجاهدين دي نو ذکر د فقراء دي مساکين په کې داخل دي مساکين هم مراد دي دغه شان ايمان او اسلام دي کله چې دواړه يو ځاى راغلل دا بيا تباين ايمان يو شي دي اسلام بل شي دي لکه :
﴿ إِنَّ الْمُسْلِمِينَ وَالْمُسْلِمَاتِ وَالْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ وَالْقَانِتِينَ وَالْقَانِتَاتِ ﴾ (پاره : ۲۲، سورة الاحزاب آيت : ۳۵).
که شي واحد واي نو تکرير ته څه ضرورت وه مؤمنين مؤمنات کې مسلمين مسلمات داخل وه کنه خو دا يو ځاى راغلل نو مراد د مؤمنين والمؤمنات نه عقائد و والا شو صحيح عقيدې والا ، او مراد د مسلمين نه کلمه د شهادت به يې ظاهراً ويلې وي اعمال ظاهره پنځ بناء به يې پوره کړې وي .
کله چې بيا جدا جدا راشي بيا مراد د ايمان نه اسلام ، اسلام نه ايمان اخيستل کيږي لکه دې حديثونو ته ګوري څنګه تطبيق په کې کوي ؛
لا يزني الزاني حين يزني وهو مؤمن .زناکار زنا نه کوي په داسې حال کې چې مؤمن وي ، نو دې حديث نه پته لږي چې وخت د زنا کې ايمان لاړه .
دويم حديث حضرت ابوذر رضي الله عنه راوي دي کلمه چا وويله ؛

Scanned by CamScanner

دخل الجنة وان زنا وان سرق .

اګر که زنا او سرقه یې کړې وي په دې خو اتفاق دي چې کافر جنت ته نه شي تللې نو سره د زنا او غلا ایمان سلب نه شو او لایزني زان وهو مؤمن کې سلب دی .

دلته حدیثینو کې تدافع ده تطبیق به دا وي لایزني زانٍ وهو مؤمن کې. دا مؤمن په معنی د مسلم سره دي اطلاق د ایمان په اسلام دلته شوې دي .

لایزني زانٍ وهو مسلم .

چې مسلم وي نو زنا نه کوي چې کوي یې عمل اسلامي یې ونه کړو خو ایمان سلب نه دي د هغه حدیث نه پته لګي : وان زنا وان سرق ایمان شته په کې زنا او غلا سره جنت ته ځي ، دا تطبیق شبیر احمد عثماني کړې دي .

او چا مطلقا ویلي په مینځ کې مساوات دي نو وایي چې ایمان بدون د اسلام نه مقبول نه دي او اسلام بدون د ایمان نه مقبول نه دي فرق یې وایي دا دي : ایمان چې دي بدء یې د قلب نه کیږي انتهاء په جوارحو راځي ، اسلام چې دي بدء یې د جوارحو نه کیږي او انتهاء په قلب راځي نو کامن اولاً بارز ثانیاً ایمان دي بارز اولاً کامن ثانیاً اسلام دي .

اسلام بارز اولاً ښکاره شي کلمه شهادة او اعمال کامن ثانیاً قلب کې قوت ښکاره شي پیدا کړي ، او ایمان کامن اولاً دي نفس ایمان پټ دي خو بارز ثانیاً دي وروسته ښکاره شي په اعمالو باندې .

په تعریف د ایمان کې د علماو مذاهب :

تقریباً لسو (۱۰) ته رسي په جزئیة العمل او غیر جزئیة العمل په ترکیب بساطت د ایمان کې چې ایمان بسیط دي او که مرکب دي ، اهل قبله یعنې دا فِرَقْ د مسلمینو کې چې جوړ دي لس (۱۰) جماعته دي په ایمان کې :

اول : قول دا عبارت دي د تصدیق نه فقط :

تصدیق النبي بجمیع ما جاء به اقرار او عمل .

Scanned by CamScanner

ته دخل په حقیقت د ایمان کې نه ورکوي دا مذهب أصُولِیْ بسیط بالکلیة بساطت قائلین شول په بساطت د ایمان باندې.

دا مذهب د شیخ ابو الحسن اشعري الشافعي دي ابو منصور ماتریدي حنفي دي د امام فخر الدین الرازي دي د علامه تفتازاني او د جمهورو متکلمینو دي منهم ابو حنیفة رَحِمَهُ اللهُ علی التحقیق، د امام صاحب تحقیقي قول دا دی چې ایمان عبارت د تصدیق محض نه دي اقرار ورته شرط خارجي دي رکن نه دي عمل یې د تقوي لپاره څه اسباب خارجي دي نفس ایمان بدون د عمل نه وجود لري نفس ایمان بدون د اقرار نه مقبول عند الله نه دي ځکه شرط راغلي چې کوم اقرار خارجي دي.

دا چې نفس ایمان بدون د عمل نه وجود لري باب د ابو داؤد پرې دال دي: ﴿باب من لا صام ولا صلی﴾، بیا هغه روایت را اخلي چې یو شخص راغي دوره د جهاد وه ایمان قبول کړو په جهاد ورګډ شو او بیا شهید شو لا صام ولا صلی نه یې روژه نیولې وه نه یې مونځ کړې وه، عمل نشته ایمان شته او قوت د ایمان دي په صحبت د نبي عَلَيْهِ السَّلَامُ ډیرو اولیاء نه یې مقام اوچت دي نو تصدیق شته اقرار شته عمل نشته ایمان وجود لري.

دا چې اقرار او عمل وي تصدیق نه وي ایمان نشته د هغې مثال د منافقینو شو:

﴿قَالَتِ الْأَعْرَابُ آمَنَّا قُل لَّمْ تُؤْمِنُوا وَلَٰكِن قُولُوا أَسْلَمْنَا﴾.

اقرار شته دي عمل شته دي خو تصدیق نشته نو ایمان نفي شو نو ددې عبارت نه دا پته ولږیده چې ایمان عبارت د تصدیق نه وه کنه دا چې اقرار ختم شي لساناً خو تصدیق قلبي وي ایمان مقبول دي مثال ایمان د مُکرَه دي په خوله اقرار نشته کلمه د کفر وایي خو قلب مطمئن بالایمان، ایمان مقبول دي.

نو دا ټول دلائل ددې شو چې عمل جزء نه دي که وای په نفي سره دي ایمان نفي شوې وای دا شان اقرار رکن نه دي که وای په نفي سره دې ایمان نفي شوې وای مُکرَه کیدې ایمان نه وای ثابت چې هر کله د مُکرَه ایمان مقبول دي او د فاسق ایمان مقبول دي نو دا دلائل ددې دي چې ایمان عبارت د عمل او اقرار نه، نه دي عبارت دي د تصدیق محض نه دا د جمهورو

Scanned by CamScanner

متكلمينو اشاعره وو ماتريديه وو منهم ابوحليفة .

دويم مذهب :

ايمان عبارت دي د تصديق او اقرار نه معاً الا ان الاقرار امر غير لازم دي ساقطيږي عند الاكراه دا مذهب دفقهاو دي په يو روايت منهم ابوحليفة .

ايمان عبارت دي د تصديق قلبي او اقرارِ لساني نه دوي ايمان مرکب کړو د شيئينو نه تصديق اقرار ، اقرار يې جز کړ خو بيا وايي چې دا اقرار امر لازم نه ګڼي نو مُکرَه نه ساقط شو د ضرورت پر بناء د امام صاحب يو قول دي کې هم شته دي چې دا قول يې هم کړي خو قول تحقيقي دادی چې دې هلته متکلمينو سره دي دې د احدی بسيط قائل دي چې بسط انفرادي بسيط د ايمان چې تصديق دي .

دريم مذهب :

ايمان عبارت دي د تصديق بالجنان اقرار باللسان عمل بالارکان ، نه په داسې شان چې ترک العمل مخرِج دي د لره د ايمان نه مدخل دي دلره په کفر کې حتی کې فعل د مندوباتو ترک د محظوراتو ولو صغيرا هغه مخرِج د ايمان نه ګڼي مدخل يې په کفر کې ګڼي هذا هو المذهب الخوارج چې ايمان مرکب د ثلاثة اشياء نه دي : تصديق قلبي ، اقرار لساني ، عمل بالارکان .

خو په ترک د عمل سره نفي د جزء ته نفي د کل وايي ګويا کي عمل جزء حقيقي کړو په نفي د يو مندوب عمل سره او په اتيان د يو صغيرې سره سړي کافر کوي يا په اتيان د کبائرو باندې او په ترک د مفروضاتو سړي کافر کوي داد خوارجو رأيه ده په ايمان کې ، وهابيان مو دوکه نه کړي .

بل فرق د محدثينو دي فرق د محدثينو خوارجو او معتزلوو ډير معمولي دي مخکې د فقهاء او متکلمينو ،متکلمينو څه ويلي هغوي وايي بسيط احدی دي فقط تصديق دي اقرار ورته شرط خارجي عمل اسباب خارجي للتقوية ، فقهاء څه وايي تصديق او اقرار اقرار امر لازم نه دي مُکرَه نه ساقطيږي خوارج څه وايي اقرار تصديق او عمل خو ترک العمل مفضي

Scanned by CamScanner

کرځوي کفر ددې صاحب لره داد خوارجو قول.

محدثین څه وايي اقرار عمل او تصدیق هغوي هم وايي دې دري ځیزونو نه مرکب دي معتزله هم وايي دري ځیزونو نه مرکب دي نو فرق یې په کوم ځای کې راغي خوارج وايي په ترک د مفروضو باندې په ارتکاب د ګناه کبیره باندې سړي کافر دي.

معتزله وايي په ارتکاب د ګناه کبیره او په ترک د مفروض باندې سړي خارج عن حد الایمان غیر داخل في حد الکفر منزله بین منزلتین.

محدثین څه وايي عمل داخل دي خو په ترک العمل باندې کافر کیږي نه.

څلورم مذهب:

ایمان عبارت تصدیق بالجنان اقرار باللسان عمل بالارکان بحیث بترك العمل نه وځي سړي دایمان نه داخل په کفر کې نه وي دا مذهب د قاضي عبدالجبار ابن یزید المعتزلي دي.

پنځم مذهب:

ایمان عبارت د تصدیق او اقرار او د عمل نه لیکن فعل د واجباتو ترک د کبیري هذا هو په ترک د کبائرو باندې دوي وايي چې مخرج دي د ایمان نه غیر داخل دي په کفر کې ثابتوي منزله بین منزلتین دا مذهب د جمهور معتزلوو شو.

شپږم مذهب:

ایمان عبارت دي د تصدیق اقرار او د عمل نه خو ارتکاب د کبائرو مخرج ایمان لره نه ګرځوي لیکن فاسق شو هذا هو مذهب جمهور المحدثین ومنهم البخاري، امام بخاري هم ددي قائل دي چې عمل جزء دي خو په ترک عمل سړي نه کافر کیږي.

اوم مذهب:

ایمان عبارت دي د معرفت نه فقط دا مذهب د جهم بن صفوان الکوفي المرجئي دي.

اتم مذهب:

ایمان عبارت دي له اقرار نه فقط دا مذهب د کرامیه وو دي دوي په نزد به منافق هم مؤمن وي.

Scanned by CamScanner

نهم مذهب :

ايمان عبارت دي د اقرار باللسان نه ليكن په شرط د معرفت في الخارج سره دا مذهب درقاشي دي .

لسم مذهب :

ايمان عبارت دي له اقرار نه بشرط تصديق دا مذهب د قطان دي مرجئه ايمان عبارت د معرفت محض نه که اعمالو له يې څه دخل ورنه کړو .

متکلمينو هم ايمان عبارت د تصديق نه که اعمال يې رکن نه که اوس به فرق کوي فرق شته دي .

متکلمين وايي دا اعمال اسباب خارجيه مقوي للايمان دي ترك العمل مضاعف للايمان .

مرجئه وايي څومره نيکي چې کوي مقوي للايمان نه دي څومره گناهونه چې کوي مضاعف للايمان نه دي هغوي يعني مرجئو عمل ته بالکل اهميت ورنه کړو .

او متکلمينو اعمالو ته هغومره اعتبار ورکړو څومره چې محدثينو ورکړې دي ، فقط دومره وايي چې داد ايمان نه جزء نه دي که جزء کوي يې په نفي د عمل به نفي د ايمان راشي مذهب د خوارجو به لازم شي يا به مذهب د معتزلوو لازم شي لکه څرنګه چې اعمال اسباب مقوي للايمان محدثين امام بخاري ګڼي همدغه شان امام ابو حنيفه رَحِمَهُ اللَّهُ يې هم ګڼي خو هغه ورته جزء وايي دې ورته جزء نه وايي په دغه کې اختلاف دي .

اصلاً د شاه انور شاه رَحِمَهُ اللَّهُ د فيض الباري آخري عبارات که وګوري په دې دال دي هغه تاسو ته دا ښکاره کوي په زمانه د محدثينو او صحابوو کې مرجئه زيات شوې وو هغوي عمل ته سپک کتل محدثين او جمهور او صحابه اکثرين هغوي دا جزيه راوويسته چې :

الايمان قول وعمل يزيد وينقص .

ايمان قول او عمل دي زياتيږي او کميږي دا خبره يې ولې وکړه رد يې کوه په مرجئوو باندي چې هغوي دا وويل چې ايمان قول بلا عمل ، دغه بلا عمل سره داسې وو چې عمل ته يې بالکليه مقوي اسباب د ايمان نه ګڼل .

Scanned by CamScanner

نو هغوي د دې مرجئو په خلاف قانون جوړ کړو چې عمل داخل کړي دا خو عمل ته
سپک ګوري نو د مرجئو په خلاف هغوي دا پرچار و چلوه چې د يزيد وينقص قول هم د
مرجئو په رد کې شوې دي.
د متکلمينو په زمانه کې بيا خوارج او معتزله زيات شول او مرجئه کم وو هغوي دا
عمل د ايمان داسې ارکان ګڼل چې په ترک د کبيره عمل يې سړي کافر که، متکلمين مجبور
شول وي ويل چې ايمان قول بلا عمل دا خبره يې د دوي د رد له وجې نه وکړه وي ويل ايمان
عمل مه ګڼه په ترک د عمل سړي مه کافر کوه دا د اهلسنت راي نه ده.
شاه انور شاه صاحب وايي دواړو په خپل ځای بنه پرچار کړي دي يوې ډلې په خوارجو
رد کړي بلې ډلې په مرجئو رد کړي دي محدثينو زور عمل ته ځکه ورکړې چې هغه وخت
کې ډله داسې وه چې عمل يې نه منه بالکل او متکلمينو فقهاء زور دې خبرې ته ډير ځکه
ورکړې دي چې خوارجو عمل نه داسې شي جوړ کړو چې په ترک العمل يې سړي کافر کوه
يعنې دواړو محدثينو او متکلمينو انصاف کړي څه ظلم يې نه دي کړي د خپلې زمانې سره
يې په خپلو اصولو کې د خوارجو او د مرجئو رد کړي دي.
او دا د اهل حديثو تعصب دي هغه وخت سره هم بعضې محدثينو کړي دي چې احنافو
نه يې تعبير په مرجئه سره کړي دي فرق يې نه دي کړي ولې احناف هم وايي چې ايمان قول بلا
عمل، ابو منصور ماتريدي هم دا وايي.
ابو الحسن اشعري هم دا وايي متکلمين تول دا وايي چې: ايمان قول بلا عمل، او
مرجئه هم وايي: قول بلا عمل نو دلته خو خبره يوه شوه سره چې تحقيق و نه کړي متکلمين او
احناف اسباب مقوي للايمان عمل ګڼي او مرجئه چې کوم دي هغوي اعمال بالکليه مقوي نه
ګڼي او بالکل مضاعف يې نه ګڼي نو لوي فرق بنکاره شو مرجئه عمل ته سپک ګوري د
مرجئو دا مذهب دي چې ايمان ولو که څومره ګناه دې کړې وي دا ايمان والا به جهنم ته نه
ځي نو احنافو کله دا خبره کړي چې زناکار به جهنم ته نه ځي قاتل به جهنم ته نه ځي نو د
مرجئو او د احنافو خو لوي فرق راغې مينځ کې.
هغوي اعمالو ته بالکليه دخل نه ورکوي نه يې مقوي ګڼي نه يې مضاعف ګڼي هغوي

Scanned by CamScanner

وايي چې صاحب الايمان جهنم ته نه شي تللې داد هغوي مذهب دي د مرجئوو او احناف وايي چې ځي متكلمين وايي ځي به البته خلود به نه وي خلود به ولې نه وي چې رد راشي په خوارجو باندې خوارج وايي كبائرو والا مخلد في النار به وي .

نو اهلسنت احناف د خوارجو او مرجئوو مينځ كې چليدلي دي نو عمل ته بايد دومره سپک ونه كتل شي چې په ترك العمل سړي جهنم ته نه بوځي هغه نصوصو سره به څه كوي چې :

﴿ وَمَن يَقْتُلْ مُؤْمِنًا مُّتَعَمِّدًا فَجَزَآؤُهُ جَهَنَّمُ ﴾ او دغه شان د خوارجو په شان هم مه څه چې مرتكب د كبائرو مخلد في النار گڼي نو دا اختلاف راغې په تعريف د ايمان كې .

دا چې اوس څوک وايي امام صاحب د محدثينو خلاف ولې كړي دي نو څه جرم يې كړي دي نو اوس امام صاحب باندې د امام بخاري تقليد لازم دي د امام صاحب وفات په سنه ۱۵۰ هـ كې وفات شوې او امام بخاري په سنه ۲۵۵ كې وفات شوې دي دا اوس په امام صاحب لازم وه چې امام بخاري ويلي وه چې ايمان يزيد وينقص ولې امام صاحب مخالفت وكړ .

زه وايم : امام بخاري ولې د امام ابو حنيفه رَحِمَهُ اللهُ مخالفت كړې دي مخكني خو د وروستنو تابع نه جوړيږي وروستني به د اسلافو تابع وي نو خبره داده چې ايمان يزيد وينقص كې اول مونږ د اسلام او ايمان د مساوات خبره مونږ وچيړله ، دويم مو د هغې په تعريف كې د تركيب او بساطت خبره وچيړله اوس راځو خپلې موضوع ته چې ايمان زياتيږي او كه كميږي .

خوارج وايي زياتيږي او كميږي معتزله وايي زياتيږي او كميږي او محدثين وايي زياتيږي او كميږي دې دري وارو چې دا خبره وكړه نو ولې يې وكړه ځكه يې وكړه چې په تعريف د ايمان كې عمل ركن گڼلي دي ايمان عبارت د اقرار تصديق او عمل نه گڼي او عمل خو مونږ او تاسو گورو چې د چا زيات دي او د چا كم دي نو چې ايمان كې عمل داخل شو په زيادت د عمل زيادت د ايمان او په كمبود د عمل كمبود د ايمان هغوي يې له دې نورو سره په تعريف د ايمان كې اختلاف لري .

او هر كله چې متكلمين فقهاء او امام ابو حنيفه رَحِمَهُ اللهُ على قول تحقيقي ايمان ته د

Scanned by CamScanner

بساطت قائل دي تصديق محض ګرځوي او بيا ته وايي چې دا زياتيږي او کميږي، نو بيا شاه انور شاه صاحب په دغه رابطه فيض الباري شرح د بخاري جلد ۱ صفحه ۸۱ کې فرمايي:

فنقول ان الزيادة والنقصان في الايمان يحتمل اربعة معانٍ.

زيادت او نقصان په ايمان کې د څلورو معانيو احتمال لري دغه څلورمه رجعه يې کيږي دريمې ته نو دري جوړيږي:

الاول: الزيادة والنقصان في نفس الايمان، حقيقت او ماهيت د ايمان کې.

والثاني: الزيادة والنقصان في الايمان باعتبار التصديق.

والثالث: الزيادة والنقصان في التصديق باعتبار انبساطه وانفساحه في الصدر، شرح صدر کې زيادت، لا باعتبار الحقيقة.

والرابع: الزيادة والنقصان في الصورة الايمانية التي هي صورته وهو بالحقيقة راجع الى الثالث.

دا څلورم راجع شو په حقيقت کې ثالث لره نو ټول دري شول چا چې قول د زيادت او نقصان کړي دي هغه الايمان يزيد وينقص باعتبار انبساطه وانفساحه في الصدر شرح صدر او اطمينان قلبي زياتيږي او کميږي.

او يا يزيد وينقص باعتبار التصديق بالمؤمن به، زياتيږي او کميږي په اعتبار د مؤمن به سره زمانه د صحابه کرامو کې مؤمن به چې وه هغه زياتيده کنه ځکه يو په مؤمن به کې کتاب وه او کتاب ټول نازل نه وه وخت په وخت به آيتونه نازليدل نو د مؤمن به د زيادت سره يې ايمان کې زيادت د هغوي راتلو کله نه چې ټول دين نازل شو: امنت بالله والملائكة والكتب واليوم الاخر تقدير وغيره په دې کې اوس د زيادت امکان نشته مؤمن به نه زياتيږي نو ايمان هم نه زياتيږي.

خلاصه دا چې امام ابو حنيفه رَحِمَهُ اللهُ او لا د ايمان او د اسلام د ترادف قائل نه دي دا جدا جدا څيزونه ګڼي هر کله چې جدا شول نو اسلام زياتيږي او کميږي خو ايمان زياتيږي او کميږي نه

Scanned by CamScanner

عمل په اسلام کې داخل ګڼي خو عمل په ايمان کې داخل نه ګڼي دا چې دې دواړو کې فرق دي شواهد څه دي :

اول دليل دې لپاره هغه حديث طويل د جبريل دي صحيح مسلم جلد ۱ صفحه ۲۸ کې ذکر کړي دي جبرائيل امين عليه السلام راغې نبي اکرم صلى الله عليه وسلم ته :

وقال يا محمد أخبرني عن الإسلام فقال رسول الله صلى الله عليه وسلم الإسلام أن تشهد أن لا إله إلا الله وأن محمدا رسول الله وتقيم الصلاة وتؤتي الزكاة وتصوم رمضان وتحج البيت إن استطعت إليه سبيلاً قال صدقت قال فعجبنا له يسأله ويصدقه قال فأخبرني عن الايمان قال أن تؤمن بالله وملائكته وكتبه ورسله واليوم الآخر وتؤمن بالقدر خيره وشره .

دا مضمون د امنت بالله دي استدلال د احنافو په دې شکل دي که د ايمان اسلام مينځ کې ترادف مساوات واي چې تپوس د اسلام کړې واي ولې جبرائيل عليه السلام د اخبرني عن الايمان ، بله پوښتنه کوي شي يو دي بيا پوښتنه کوي .

که بيا جبرائيل عليه السلام ته پته د ترادف نه واي تپوس به يې کړې واي نبي عليه السلام په نورو الفاظو تعبير ولې ورته کوي ورته به يې ويلې واي چې د اسلام تپوس دې وکړو ايمان او اسلام شي واحد دي خو دا هغه وخت کې چې اسلام عبارت د پنج بناء نه وګرځيږي د اسلام لپاره قران کريم کې يوه بله اصطلاح ده چې هغه اصطلاح قديمي ده من زمن النبي صلى الله عليه وسلم چې مراد له اسلام نه فطرت اسلامي دي نو هغه اصطلاح د اسلام چې ده د هغې اطلاق په عقيده سالمه باندې کيږي هغه بيا د ايمان سره مترادفه ده .

﴿إِنَّ الدِّينَ عِندَ اللَّهِ الْإِسْلَامُ﴾ (پاره ۳ سورة آل عمران آيت : ۱۹).

﴿وَمَن يَبْتَغِ غَيْرَ الْإِسْلَامِ دِينًا فَلَن يُقْبَلَ مِنْهُ﴾ (پاره ۳ سورة آل عمران آيت : ۸۵).

اسلام چې دي دا په معنی د جزي عملونو باندې نه دي مراد دلته له اسلام نه نوم ګرځيدلي دي د يو خاص شريعت او عقيدې لپاره او د دين لپاره نو دا حديث دال دي په فرق بين الاسلام والايمان باندې ايمان عبارت د امورو مبطنو نه شو ، اسلام عبارت د امورو

Scanned by CamScanner

ظاهروو نه شو اعمال وګوري په اسلام کې داخل شو په ایمان کې نه دي .

دارنګې روایت د مسلم جلد ۱ صفحه ۹۱ هغه حدیث مخکې د بخاري په حواله چې ذکر شو چې حضرت سعد رضي الله عنه وویل چې یو شخص ما ته ګران وه :

فقلت یا رسول الله مالك عن فلان فو الله إني لأراه مؤمنا فقال رسول الله صلی الله علیه وسلم او مسلما أي أو إني لأراه مسلما .

یعنې داسې وایه چې د مسلم ګمان پرې کومه مؤمن مه وایه هغه امر مبطن دي په قطعي طریقې څوک نه شي ویلې د مسلم اطلاق پرې کوه .

دارنګې د سورة حجرات ۱۴ نمبر آیت :

﴿قَالَتِ الْأَعْرَابُ آمَنَّا قُل لَّمْ تُؤْمِنُوا وَلَٰكِن قُولُوا أَسْلَمْنَا﴾ .

ګورئ منافقینو ته داسې وایي چې اسلمنا وایي خو آمنا مه وایي ځکه ایمان عبارت له تصدیق قلبي نه دي ستاسو نشته اسلام عبارت له اقرار لساني نه ستاسو شته اسلمنا وایي مسلمین یاستي خو مؤمنین نه یې دا ادله شو د فرق په مینځ د اسلام او ایمان کې چې فرق شته .او س که مونږ ته څوک بل ځای پیش کوي چې اطلاق د ایمان په اسلام او د اسلام په ایمان شوې وي نو مونږ به هغه د شبیر احمد صاحب قول پیش کوو چې هغه یو ځای نه دي راغلې جدا جدا راغلې کله چې جدا جدا راشي نو هر ځای کې دې چې ایمان کې عمل ذکر کړو نو هلته به مراد له ایمان اسلام وي الایمان بضع وسبعون شعبةً څانګې دي بیا یې ورسره اعمال ذکر کړي دا قوي دلیل دي د جزئیت د عمل لپاره .

نو جواب به دا وي چې دلته ایمان مستقل راغلې انفرادي کله چې ایمان جدا شي د اسلام نه اطلاق د ایمان په اسلام د اسلام په ایمان کیدې شي نو دلته ذکر د ایمان دي مراد ترې اسلام دي : الاسلام بضع وسبعون شعبة ، داد اسلام شعبې دي د ایمان نه دي د ایمان شعبې چې دي مؤمن به دې شپږ شیان دي دوي نه هم چې تپوس وکړي چې د ایمان څو شعبې دي ویلې شي چې بضع وسبعون نو که دلته ایمان په خپله معنی واخلې خو بیا دې ورته مؤمن به ۷۵ کړه کنه نه شي ویلې چې دا اجزاء د ایمان دي بلکې دا اجزاء د اسلام دي او هر چې ایمان دي د هغې لپاره اجزاء هغه شپږ څیزونه دي دا فرق ثابت شو په مینځ د دواړو کې .

Scanned by CamScanner

هر چې دويمه خبره ده چې دا جزء دي او که نه د هغې لپاره د احنافو تاييد د متکلمينو تائيد کې ما مخکې وويل چې تصديق نه خو ځکه عبارت دي چې يو يې لغوي معنى سره مطابقت دي دويم وجود د تصديق بدون د عمل نه او ايمان به وي مونږ به قول د ابي داؤد روايت کې پيدا کړو چې : لا صام ولا صلى ، دا رنګې ايمان د جمله فُساقو دي عمل نشته دي او ايمان شته دي .

دارنګې اقرار رکن نه دي مونږ پيدا کړو ايمان په صورت د مُکرَه کې چې اقرار نه لري اقرار نشته او ايمان شته دي خو دا څوک هم نه شي پيدا کولې چې تصديق دې نه وي ايمان دې وي ورکړي چيلنج ورته چې څوک دي هغه سړي چې تصديق نه لري او اطلاق د ايمان پرې شوې وي که څوک وايي منافق نو مؤمن نه دي مسلم دي منافق ته مؤمن نه ويل کيږي اطلاق د اسلام پرې کيږي د ايمان پرې نه کيږي ځکه تصديق قلبي نشته نو دا ددې دلائل شو چې عمل جزء نه دي اقرار جزء نه دي اقرار شرط خارجي قبول نه دي عند الله تصديقات بدون د اقرار نه په صورت د ضرورت د اکراه کې ساقط شو اقرار .

او هر چې عمل دي داد شرائطو نه هم نه دي البته اسباب خارجيه مقوي للايمان دي په دې ټکره کې فرق وشو زمونږ له مرجئيو نه چې مرجئه يې مقوي للايمان نه ګڼي اعمالو ته اعتبار نه ورکوي او مونږ يې مقوي للايمان ګڼو دا فرق شو .

حکايت :

د اهل حديثو څه علماء دلته راغلي وه د رستمي د مدرسې مدرسين هم په کې وه ماسره په توسل کې د رستمي ځوي ابو سعيد چا مناظره کلي وه څه وخت مخکې يې په توسل مونږ سره مناظره وه بيا هغه خلکو وويل يو په کې باجوړي وه چې ددوي امام وه چې مونږ به تا ته د رستمي ځوي ابو سعيد راولو ما ورته وويل چې هر څوک راولي رايې ولي نو دغه علماء د رستمي د مدرسې سره ملګري شوې وه چې بله ورځ مناظره ده دا مولوي صاحب وګورو چې دده د علم اندازه څنګه ده زما سيل ته راغلي وه .

څه طالبان وه څه په کې علماء وه هغه باجوړي ملا يې هم راوستلې وه فضل مولى نوميده بيا د هغه مناظرې په ورځ حاضر نه شول د تيښتي لاره يې غوره کړه تر دري کالو بيا هغه جومات بې له امام تش پروت وه ددوي دا فائده د هغه مناظرې نه ولاړه شوې وه چا په

Scanned by CamScanner

کې مونځ نه کوه ما وويل دا يې څه فائده شوه هغه ملا د شپې تښتيدلې وه باجوړي دزي کاله يا هغه جومات د پير سباق پير صاحب يو مريد وه هغه دا مسئله د نزاع جوړه کړې وه نو هغه خلکو ته به د جنازي مونځونه يا د پير سباق صاحب دې مريد ورکول او مسجد همداسې بې له امام نه وه خالي وه لانجه وه په کې .

چا به ويل حنفي راولو چا به ويل وهابي راولو نو دغه فضل مولی يې هم ځان سره راوستلې وه چا چې مناظره تا کلي وه ما ته يې وويل چې تا ده ته چيلنج ورکړې دې ما وويل زه خو دا نه پيژنمه ده په هغه علاقه کې زمونږ يو حنفي ته چيلنج ورکړې مونږ قبول کړې دې اوس ستاسو څه مقصد دې څه ته راغلي ياستئ واي مونږ هسې يو معلومات لپاره راغلي يو چې مونږ د امام ابو حنيفه رَحِمَهُ اللهُ سره رحمة الله عليه وايو مونږ هغه ته د بزرگي عقيده لرو خو تپوس دا کوو چې د هغه خبره د قرآن او حديث نه خلافه راشي نو تاسو به قرآن او حديث پسې ځي او که د هغه خبرې پسې به ځي .ما ورته وويل چې تا مخکې وويل چې مونږ هغه ته رحمة الله عليه وايو او بزرگ ورته وايو زمونږ علاقه کې بزرگ هغه سړي وي چې نه د قرآن مخالف وي او نه د سنت چې د قران او سنت مخالف وي مونږ هغې ته گمراه وايو بزرگ ورته نه وايو وايي نه مطلب هغه حديث به ورته رسيدلې نه وي کنه ما ورته وويل چې تا وويل چې امام ابو حنيفه رَحِمَهُ اللهُ قول د قرآن او د سنت خلاف راشي څه سنت ورته ونه رسيدل قرآن خو ورته رسيدلي وه کنه نو داد قرآن مخالفت يې ولې وکړو او چې وي کړو څوک چې د قرآن مخالف وي هغه خو گمراه وي بزرگ نه وي دا بزرگ دې ولې ورته وويل .

غصه شو وايي زه به درته وښايم چې د قرآن مخالفت يې کړې وي ما ورته وويل چې ته به وښايي د هغې به جوابونه واوري يخ کرخ به شي خو دا خبره به واخلي چې ته وايي چې زه امام ابو حنيفه رَحِمَهُ اللهُ ته بزرگ وايم دا دې دروغ وويل منافقت کوي ما ته چاپلوسي کوي دا ته دروغ وايي چې زه هغه ته رحمة الله عليه وايم هغه ستا په نزد مخالف د قرآن يو گمراه انسان تير شوي العياذ بالله ستا دا عقيده ده ما ته يا چاپلوسي مه کوه چې زه بزرگ ورته وايم بزرگ هغه نه وي چې د قرآن مخالف وي وايي زه يې ښايم درته ما ورته وويل وښايه بس دارک لاړ : الايمان يزيد وينقص ته ، ما ته معلومه وه چې دې به همدغه ځای ته ځي نو دري ملايان وه يو په کې زما غونډې ښه چاغ وه او هغه دوه داسې کمزوري غونډې وه نو دا

Scanned by CamScanner

کمزوري غږیده کوڼي یې ورته ویلي څه نوم یې وه هغوي ما ته ویلي چې دي هلته مسلم الثبوت درس کوي .ما وویل چې ذا څه لالا دي دا په مسلم الثبوت څه پوهیږي نو هغه نه ما تپوس وکړو چې داسې وکړه یا به مخکې څو الایمان یزید وینقص دا خو حکم دي په ایمان باندې حکم خو په مجهول نه کیږي یو ځل به ایمان پیژنو چې ایمان څه ته وایي د ایمان شرعي تعریف راته وکړه شرعي تعریف څه ده ؟

وایي اقرار باللسان تصدیق بالجنان داسې شروع شو ما ورته وویل چې دا تا کوم تعریف وکړو دا خو نه په قرآن کې شته او نه په سنت کې شته دا دې د څه تعریف وکړو تا نه ما شرعي تعریف غوښتې شرعي شارع شارع غواړي شارع خو خدای تعالی او نبي علیه السلام دي صاحب د ابو المنتهی خو شارع نه دي کنه تا خو ما ته د هغه تعریف شروع کړو نو دا وچ کلک چې وه دا خو غلي شو هغه چاغ شروع شو وایي زه تعریف کوم ما ویل وکړه وایي : ان تؤمن بالله وملائکته وکتبه هغه حدیث طویل د جبرائیل :اخبرني عن الایمان دا تعریف یې ذکر کړو ما ورته وویل چې دا تا شرعي تعریف ذکر کړو دا صحیح تعریف شرعي دي چې ایمان عبارت دې څیزونو نه دي خو ما وویل چې زه دا تپوس کوم چې یو سړي دي په دې نورو ټولو ایمان لري خو ایمان بالله نه لري نیم مؤمن دي که پوره مؤمن دي که کافر دي .

وایي سوچه کافر دي ما وویل امنت بالله کې نور ایمان لري خو وملائکته په ملائکو یې نه لري وایي دا هم کافر دي ما وویل په نورو یې ایمان نشته دي خو په رسل یې نه لري وایي دا هم کافر دي ټول مې ورته تکرار کړه ما ورته وویل چې په دې شپږ واړو یې ایمان دي وایي مؤمن دي ما ورته وویل چې ته وایي چې زیاتیږي نو چې دې کې یو شي کې ایمان نه وه کفر وه چې ایمان راغې ایمان راغې ته وایي زیاتیږي ته یې اوس زیات کړه څنګه یې زیاتوي ؟

سړي نه لار ورکه شوه وایي نه زه به مثال پیش کړم ما ورته وویل پیش کړه وایي د ایمان مثال د ونې دي د ونې خانګونه یا شاخونه زیاتیږي خلک وایي دا ونه زیاته شوه نو ونه خو هماغه دې خاخ یې زیات شوي ما ورته وویل چې ستا دا عقیده ده چې د ایمان خانګونو کې زیادت راځي وایي هو ما ورته وویل چې دا خو د مسلمان عقیده نه ده وایي دا د امام بخاري عقیده ده ما ورته وویل دروغ مه وایه امام بخاري دا نه وایي د ایمان خانګونه دا شپږ

Scanned by CamScanner

ځینو نه دي امنت بالله وملائکته وکتبه الخ داد ایمان خاښو نه دي ته وایي خاښ یې زیاتیږي نو امنت بالله ستا عقیده دا چې خدایان به زیاتیږي دجال به خدای شي ته به پرې ایمان راوړي امنت بالله وملائکته ملائک به زیاتیږي ورسوله رُسل به زیاتیږي وکتبه کتب به زیاتیږي ته چې مثال د ونې ورکوي چې د ونې خاښو نه زیاتیږي نو مؤمن به به زیاتوي. کنه دغه مثال دې نو ما وویل داد امام بخاري عقیده ده چې خدایان زیاتیږي یا رسل زیاتیږي.

بیا ما ورته وویل چې ګوره د ایمان مثال د ونې سره مه ورکوه د ایمان مثال د راډ سره ورکړه یو راډ دي بطور مثال ۴۰ انچه دي یا یو میټر دي یا یو ګز دي چې هر څومره دي خلک وایي راډ زیاتیږي او کمیږي دا اطلاق من حیث الانجلاء رڼا یې زیاتیږي او کمیږي په اعتبار د انجلاء سره دې ته نسبت وشو خپله راډ نه زیات شوي نه کم شوي د ایمان مثال د دغې راډ دي مؤمن بِه نه عبارت دي نه زیاتیږي نه کمیږي البته چې څوک وایي زیاتیږي او کمیږي باعتبار الانجلاء د ایمان رڼا زیاتیږي کله چې ایمان قوي شي رڼا یې زیاته شي چې ایمان ضعیف شي دي ګوري ځکه مونږ په نور د ایمان لیدل نه کوو کشف نه لرو.

اتقوا فراسة المؤمن فانه ینظر بنور الله، د ایمان رڼا مو په سترګو نه ده کتلي په هغې کې انجلاء او مغیبات مو نه دي کتلي نو دا ضعف د ایمان دي.

د اولیاء ایمان قوي دي د هغوي په زړونو کې رڼا پیدا شي او دا رڼا دومره زیاته شي چې په هغې کې بیا کشوف ګوري مغیبات ګوري نو زیادت ایمان او نقصان ایمان په حقیقي اطلاق کې نه زیاتیږي نه کمیږي که وایي چې زیاتیږئ او کمیږي مجازي نسبت دي من حیث الانجلاء رڼا یې زیاتیږي او کمیږي .نو بیا یې وویل نه دا خبره ته پریږده مونږ دې معلوماتو لپاره راغلو چې په هغه ورځ به دلائل څه شي وي بیا ما ورته وویل چې تاسو دا خبره وکړه چې امام صاحب د قرآن او سنت مخالفت کړي دي وایي دا قرآن کریم کې چې آیتونه راغلي د زیادت مسئلې په ابتداء کې چې کوم آیتونه لیکل شوې وه هغه یې وویل فزادتهم ایمانًا داد زیادت نسبتونه چې څو ځایه شوې دي دایې پیش کړه وایي دا قرآن کریم کې چې د زیادت نسبات کړي.

نو ما وویل چې د زیادت نسبت یې کړي خو مجازًا قرآن کریم کې ولې مجاز نشته ډیرو ځایونو کې مجازي نسبتونه شوې دي نو دا خو د ابن قیم مقلدین دي یوه په کې آواز وکړو

Scanned by CamScanner

چې قرآن کريم کې مجاز نشته دي ما ورته وويل مجاز نشته دي وايي نه : إني اراني اعصر خمراً ، هغه يو ورته خوب تيروي خوب ګورم چې شراب نچوړوم نو شراب نچوړوي که انګور نچوړوي وايي انګور ما ويل دا څنګه وايي چې اعصر خمراً وايي هغه بيا يه اعتبار د ما يؤل اليه سره بيا شراب ګرځيږي ، ما ورته وويل چې دا اعتبار د ما يؤل اليه مجاز دي کنه فما ربحت تجارتهم ، تجارت يې ګټه ونه کړه نو تجارت ګټه کوي که تاجر ګټه خو تاجر کوي نسبت يې تجارت ته کومه معنی شوه ، تجري من تحتها الانهار ، لاندې ترې ولې روانې دي ولې نه دي روانې او به په ولو کې روانې دي وله کله روانيږي .

نو دا ټول مجاز نه دي نو قرآن کريم خو د مجازي اصطلاح نه ډک دي مشحون او مملوء دي ما وويل دا نسبت د زيادت شته خو مجازاً دي زادتهم ايماناً من حيث الاطلاع رنا د ايمان يې زياته شي خپله ايمان خو عبارت دي له مؤمن بِه نه زياتيږي نه او نه کميږي وايي نه دلته زيادت راغلي مونږ دې پسې ځو ما وويل ځي پسې خو دا مه وايي چې امام صاحب د قرآن او سنت خلاف وکړو دا تعصب دي او داد امام صاحب سره انتهائي زيات تعصب روان دي که امام صاحب د مرجئو قول کړې واي عمل ته يې اعتبار نه وي ورکړې مقوي للايمان نه ګڼلي بيا به مو دا اعتراضونه کول هغه خو الحمد لله د متکلمينو اهلسنت نه دي عمل ته پوره اعتبار ورکوي پوره مقوي يې ګڼي خو صرف وايي ايمان کې دخيل مه ګڼي .

که تعصب ونه شي دا خو ډيره بنائسته خبره ده نو که انصاف وشي او عمل دې داخل کړو په ايمان کې د هر عمل په نفي سره به قول د نفي د ايمان کوي بيا مثلاً مونځ چا نه پاتې شو کافر حج پرې فرض وه لاړ نه کافر زکوة يې ورنه کړو کافر ګناه کبيره يې وکړه کافر وغيره نو داد خوارجو مذهب دي که د اهلسنت وهابيان دلته خلکو ته دوکه ورکوي په خوله کې د امام بخاري رَحِمَهُ اللهُ قول پيش کوي چې هغه د زيادت قائل دي نو د زيادت خو خوارج هم قائل دي معتزله هم قائل دي محدثين هم قائل دي خو محدثين وايي چې په ترك العمل کفر نه لازميږي او خوارج وايي کفر لازميږئ او معتزله وايي منزله بين المنزلتين ثابتيږي .

نو دې ځای کې بايد ستاسو فکر وي چې د وهابيانو په دې دسيسه ونه غوليږي چې د امام بخاري رَحِمَهُ اللهُ قول نه استدلال وکړي او خپل مذهب پرې ثابت کړي داد خوارجو نه دي

Scanned by CamScanner

دوي تارك الصلوة ته كافر وايي دوي ساحر ته كافر وايي دوي قاتل ته كافر وايي دوي هريو مخالف د مسلک خپل ته مشرک وايي اباحت د دماء د هغوي کوي او اباحت د اخذ د اموالو د هغوي کوي نن صبا بنكاره مونږ گورو چې کوم ځای ددوي تسلط راشي په نوم د جهاد باندې هغلته يا اهلسنت او د هغوي کورونه ورانول د هغوي مال لوټ کول جائز او جهاد گڼي.

يوه خبره بدر الدين عيني کړي ده او زما خوبنه ده اگر كه شاه انور شاه صاحب اشارتاً څه ردود پرې هم کړي دي هغه دا نزاع لفظي جوړه کړې ده هغه وايي الايمان ايمانين، ايمانونه دوه دي يو ايمان منجي من دخول النار دي بل ايمان منجي من خلود النار دي يو هغه ايمان دي چې د نفس جهنم نه سړي بچ کوي بالکليه يا جهنم ته پرې نه شي تللې منجي من النار دي. بل ايمان نجات ورکوي د خلود النار نه هميشه لپاره دي جهنم نه بچ کوي خو د څه وخت لپاره دې په كې پريږدي. دا يو ايمان ته ايمان مطلق وايي دې بل ايمان ته ايمان كامل ويلې شي ايمان كامله منجي من النار دي، ايمان مطلق نفس ايمان منجي من خلود النار دي.

وايي امام صاحب چې وايي الايمان لا يزيد ولا ينقص دا ايمان مطلقه يادوي چې منجي من خلود النار دي په فاسق کې شته كنه په جهنم کې به وي خو هميشه به نه وي دې کې وايي عمل جزء نه دي او هر چې ايمان هغه دي چې منجي من النار دي چې د هغې ايمان په وجه بالكليه جهنم ته نه شي تللې دا ايمان كامل دي نو وايي دا كمال ايمان ته نه راځي بدون العمل داد عمل په وجه راځي نو دغه ايمان چې تا د نار نه خلاصوي مطلقاً دغه ايمان چې كامل دي عمل په کې داخل دي هغه ايمان چې تا د خلود نه بچ کوي په هغې کې عمل داخل نه دي بنه منصفانه قول يې کړي دي نو د امام صاحب د لا يزيد ولا ينقص د ايمان مطلق سره ولړوه د محدثينو د يزيد وينقص د ايمان كامل سره ولړوه، ايمان كامل يزيد وينقص عمل په کې دي او ايمان مطلقاً چې کوم دي عمل په کې داخل نه دي.

په دغه جزيه کې زما دغه څو خبرې يادې وې په دغه الفاظو مې ستاسې ذهنونو خلاصولې شول نور پرې زه هم نه پوهيږمه خداى جَلَّجَلَالُهُ دې وکړي چې ذهنونه مو پرې خلاص شوې وي او په خپل امام معترض نه شي امامنا چې څه استدلالت لري قوي دي په

Scanned by CamScanner

خپل ځای ولې دا خبره وکړه چې بلا عمل قول یې وکړو مقصد یې ردوو په خوارجو باندې او په معتزلوو باندې چې دا ډیر شوي وه او دوی عمل داسې جزء وګرځوه چې په ترک العمل یې سړي کافر کوه لکه نن صبا مونږ دا مسئله ولې زیر بحث کړه ځکه وهابیان دې ته دومره زور ورکوي چې امامنا مخالف د قرآن پرې ثابتوي څوک چې قائل د لایزید ولاینقص وه مؤمن یې نه ګڼي او د مرجئو نه یې ګڼي او حقیقت داسې نه دي .

مونږ مرجئه نه یو مونږ اهلسنت یو او د مرجئوو مخالف یو مرجئه نفس ایمان ناجي ګرځوي د دخول النار نه او مونږ ایمان کامل ناجي ګرځوو د دخول النار نه دا څومره لوی فرق شو هغوی وایي چې نفس ایمان چا کې وي جهنم نه شي کتلې او مونږ وایو چې نفس ایمان چا کې وي د ګناه کبیرې مرتکب وي جهنم ته به ځي خو خلود به نه وي په جهنم کې فرق د خوارجو سره دا شو چې دوی وایي ګناه کبیره یې وکړه خلود به په جهنم کې وي .

مونږ وایو خلود به نه وي بیا به جنت ته ځي یا په مرور د وقت سره یا په شفاعت د عبادو سره شهداء سره انبیاء او صلحاء سره په شفاعاتو باندې به بیا ترې راوځي .

باقي د فیض الباري صاحب چې دي د نفس ایمان دې هم قائل نه دي د زیادت خو ایمان په اعتبار د تصدیق انجلاء چې واخلي بیا زیاتیږي او کمیږي ایمان په اعتبار د مؤمن بـه سره چې بیا واخلي بیا نه زیاتیږي او نه کمیږي زیاتیده او کمیده خو په زمانه د صحابوو کې چې قرآن کریم نوي نازلیده کله چې قرآن کریم تمام ته ورسیده د امنت بالله مؤمن به واخله هغې کې نه زیاتیږي او نه کمیږي او نفس ایمان په اعتبار د انشراح صدر زیاتیږي د انجلاء سره زیاتیږي د تصدیق قلبي سره زیاتیږي په دغه اصطلاحاتو کې زیاتیږي خپله ماهیت د انسان چې تصدیق محض واخیستلې شي او عبارت د مؤمن به سته نه وګرځولې شي لایزید ولا ینقص .

دا مسئله د زیادة الایمان ونقصانه خلاصه شوه

ددې نه مخکې چې کومه مسئله وه هغه مسئله د سیماء وه هغې کې مونږ پوره وضاحت وکړو چې دا په تندو د بریلویانو دعوت اسلامي کې پیدا شوې ده او دا ډیر خطرناک تنظیم دي او بیکاره خلک دي د خارجیانو چمچي دي او بریلویان پرې سترګې پټوي نو مونږ د بریلویانو سترګې په خپل تحقیق سره خلاصې کړې چې سترګې مه پټوي ولې سترګې پټوي

Scanned by CamScanner

چې دا توره تاپه د يوبندي تبليغي جماعت کې وه نو ګمراه دي ګڼله او چې ستاسو په دعوت اسلامي کې دري دانې پيدا شوي نو اوس دې جنتي محراب ترې جوړ کړو دا ستاسو الصالی دي نو دې ته دې بريلوي حضرات متوجه شي .

او دغه شانته ديوبندي جماعت کې چې کوم تبليغي جماعت کې تاپې پيدا شوي دي او دا جنتي محراب ګڼي نو هغوي تبليغي جماعنت خو ناپوهه دي جاهلان دي نو علماء سترګي به يې خلاصي کړو چې داد خوارجو نښې دي دا جنتي محرابونه ، نه دي او داد انبياء عليهم السلام او د صحابه اولياء په تاريخ کې د هيڅ په تندي کې نه وه پيدا شوي بغير د يو څو غلطو خلکو نه چې ذوالخويصرة وه او څه نور د خوارجو رؤساء وه او . دغه شانته يو بل بدترين انسان وه چې دې هغه چا نبي عليه السلام ته ډير تعريف وکړو چې ښه مونځ ګوي نوي راغلي وه مديني منورې ته بيا نبي اکرم صلى الله عليه وسلم ناست وه او هغه شخص راغې داسې دارک تير شو سلام يې وانه چوه مسجد ته لاړ نبي عليه السلام صديق اکبر رضي الله عنه ته توره ورکړه وايي ورشه دا سړي په مسجد کې قتل کړه هغه چې ورغې هغه داسې په عاجزي ولاړ وه او ډير ښائسته مونځ يې کوه زړه يې پرې ونه شو .

چې راغي يارسول الله صلى الله عليه وسلم تا ماته توره دې لپاره راکړي چې څوک مونځ نه کوي نو چې زه پرې جهاد وکړم هغه په مونځ ولاړ دي څنګه يې مړ کړمه ، عمر فاروق رضي الله عنه ته يې توره ورکړه وايي ورشه ته يې مړ کړه هغه چې ورغي چې عاجزي يې ورته وليده نو بيرته راغې وايي زما هم پرې زړه ونه شو . بيا حضرت علي رضي الله عنه ته وويل چې ماته توره راکړي زه يې وژنم وايي دا واخله خو چې ته ورځي نه به وي حضرت علي رضي الله عنه چې ورغې هغه شخص نه وه وتلي وه په بل طرف بيا چې داسې راغې تير شو نبي اکرم صلى الله عليه وسلم راوغوښت وايي ته چې تيريدې زړه کې دې څه راغله وايي زړه کې مې راغله چې زما نه بهترين انسان بل نشته صحابه دلته بيا راګرم شول چې اوس يې مړ کړي چې ته د نبي عليه السلام نه هم بهتر يې رسول الله صلى الله عليه وسلم مبارک ووېل اوس خاموش شي مه يې وژني .

هغه روايت کې راځي چې : بين عينيه سفعة من الشيطان ، دده په تندي کې د شيطان اثر وه چې مائل تور والي ته وه .

Scanned by CamScanner

د سفعه په معنی پسې زه ډیر وګرځیدم تلاش مې وکړو زړه کې مې د تورو والي معنی کوله خو پیدا کړې مې نه وه بیا مې پیدا کړه د سفعه معنی اهل لغت په تورو والي سره کوي نو دده په تندي کې تورو والي وه چې دا اثر پیدا وه من الشیطن له شیطان نه مونږ یې کولو تندي کې تاپه وه نبي علیه السلام د قتل فیصله کوله چې مړیې کړي.

نو دا تاپه د اهلسنت په تندو کې نشته او نن صبا چې چا کې مو دا تاپه ولیده یا به د مفرطینو نه وي په بریلویانو کې به هغه بریلوي وي چې د شیعه ګانو چمچه به وي، او یا به د تفریطیانو نه وي چې د خوارجو چمچه به وي تبلیغي جماعت هم وهابیانو ته کار کوي همدوي سره لاړ شي بله ورځ ترې نه وهابي جوړوي اګر که په خوله به وایي چې مونږ وهابیان نه یو خو څومره خلک چې وهابیان شول دا ددوي په دې تبلیغ باندې دوي سره تلې وي بیا وروسته آزاد خیالي شي او منتهاء یې بیا وهابیت او پسې مخکې لاړ شي.

او هغه روایت علی وجهه سفعة من الشیطن سنن دار قطني جلد ۴ صفحه ۴۶۷ کې د حضرت انس بن مالک رضي الله عنه په روایت سره ذکر شوې دي.

الله پاک دې مونږ او تاسې علم نافع او انشراح صدر نصیب کړي ګوري طالبانو زه چې کوم حواله د نظر نه خپله ونه باسمه زه یې وایم نه ولو که د زمانې د معتمد شخص د خولې نه مې اوریدلې وي حدیث ترې نه جوړوم صبا درته وایمه چې ما د یو شیخ د خولې نه دا سې اوریدلې دي خو چې ما خپله لیدلې وي زه به هغه وایمه او که څوک وایي چې دا دومره کتابونه دې څنګه وکتل نو عقل دلته کار نه کوي بس دا دعاګانې کوي چې:

﴿رَبِّ اشْرَحْ لِي صَدْرِي وَيَسِّرْ لِي أَمْرِي وَاحْلُلْ عُقْدَةً مِّن لِّسَانِي يَفْقَهُوا قَوْلِي﴾.

شرحه د صدر چې راغله بیا دا خبرې مشکلې نه وي په څو چنده ددې نه زیاتې حوالې په کې بیا د ننه پرتې وي.

دا مسئله ختمه شوه

For More Books Click On Ghulam Safdar Muhammadi Saifi

Scanned by CamScanner